

ESINEMINE

Vene klassikaline ooperilooming on eesti rahvusliku ooperiteatri arengus juba mitme aastakümne jooksul etendanud keskset ja olulist osa. «Estonia» teatris nägid varsti pärast järjekindlama ja võimelisema iseseisva ooperitrupi väljakujunemist ram-bivalgust Tšaikovski, Mussorgski, Borodini, Dargomõžski jt. heliloojate surematud meisiritööd, millele alates sellest ajast kuulus kaaluv koht teatri mängukavas.

Vene ooperi praktiline osatähtsus teatri jooksvas repertuaaris oli ühelt poolt põhjuseks, et meie rahvuslik ooperikunst juba varakult asus demokraatlikule arenguteele ning kasvas ja süvenes realismi, tuumakuse ja sisurikkuse vaimus. See joon meie rahvusliku ooperiteatri arenemises omandas kavalikult ja teadlikult suuna aga alles nõukogude korra tingimustes, eriti sõjajärgsetest aastatest alates, millal klassikaline vene ooper sai väärilise koha meie ooperiteatri laval.

N. Rimski-Korsakovi nimi on tihedalt seotud eesti muusikakultuuri arenguga ja seda kõige laiemas ning sügavamas mõttes. Tema juures omandas muusikalise erihariduse terve rida meie silmapaistvamaid heliloojaid-va-nameistreid. Tema vahetus mõjusfääris võrsusid Peterburi konservatooriumis meie esimesed nimemakamad interpreedid ja muusikapedagoogid. Rimski-Korsakovi demokraatlikud kunstilised ja pedagoogilised vaated said otsest või kaudselt omaseks rõhuvale osale eesti muusikameestest, kes kasvasid üles vene klassikalise muusika pinnal ja panid teadlikult aluse eesti rahvusliku muusika arengule enam kui pool sajandit tagasi.

Arvestades kõike seda, on sageli pannud mõtlema selle vene muusika suurkuju loomingu suhteliselt tagasihoidlik koht meie

ooperiteatrite ja kontserdisaalide laval. Eriti valus on mõelda just Rimski-Korsakovi rikkale ja mitmepalgeisele ooperiloomingule, mille enamik on seni jäetud unustusehõlma.

Ses mõttes tuleb tervitada RAT «Estonia» kollektiivi sammu: võtta kavva vene suurmeistri teos, mis esmakordselt, ehkki juba kuuekümnendaastasena, pääses eesti ooperilavale.

«Tsaari mõrsja» kavva võtmisega ei toonud RAT «Estonia» ooperisõprade ette mitte üksnes teose, mida Rimski-Korsakov ise kõige rohkem armastas, vaid ooperi, mis seisab väärikal kohal koos teiste vene suurmeistrite teostega ooperilaval ülemaailmses ulatuses. Selles teoses, mis on loodud Rimski-Korsakovi kõige küpsemal loominguperioodil, kajastub eredalt vene ooperiklassika sügavalt realistlik, demokraatlik ja kunstisügav põhitoon, mis sajandite vahetusel oli omandanud valitseva koha maailma ooperiloomingu arengus.

1898. a. loodud «Tsaari mõrsja» kuulub helilooja sellesse loomingulaadi, mis sai alguse ta esikooperiga «Pihkvalanna» (esimene redaktsioon 1872) ja millele ta veel «Tsaari mõrsja» valmimisaastal kirjutas proloogi «Bojaaritar Veera Seloga» näol.

«Tsaari mõrsja» on läbinisti psühholoogiline ooper, mille sündmustik on tihedalt põimitud ajaloolise ja olustikulise raamiga. Ooper viib meid tormitsevasse ja keerukasse olukorda Ivan Julma valitsemisaastail, aega, millal võimutses opritsnina ning millal käis äge väline ja sisemine võitlus võimu, vara ja armastuse pärast.

Teoses ristuvad kontrastsed ja tugevad inimtunded — kirg ja

Hiljuti toimus RAT «Estonias» ka «Tsaari mõrsja» venekeelse lavastuse esietendus.

Pildil: stseen II vaatusest. Marfa osas V. Neelus, Demjaša osas noor laulja T. Kuusmaa

A. Alla foto

kiivus, helge armastus ja salakavalus, sürus ja kättemaks. Seda teravat kontrastsust, mis avaldub nii kesksete tegelaste eneste iseloomus kui ka sündmuste kulmineerivas arengus, on helilooja kajastanud ka ooperi suurepärasel muusikalises, mille dramatism ja sisutihe pinget vallutab kuulaja lõpuni. «Tsaari mõrsjas» on Rimski-Korsakov järjekindlamalt kui vahest üheski oma teises ooperis viinud ellu neid loomingulisi põhimõtteid, mille eest ta koos Mussorgski ja Borodiniga võitles vene ooperiloomingus. See avaldub eriti selgesti ooperi muusikalises dramaturgias, teose sümfoniilises arendusprintsipiis ja eelkõige muusikalises keeles.

Kõik see ooperi sisemine rikkus esitas RAT «Estonia» ooperikollektiivile teose lavaetoomisel küllaltki suuri nõudeid.

Ja on tõsiselt hea meel, et teater on need nõuded suutnud täita. RAT «Estonia» repertuaar on rikastunud lavastusega, mis haarab ja kisub kaasa nii teosena kui selle esitusena.

Lavastaja P. Mägi on leidnud õige ja pingeliselt kasvava arengujoone, mille üksikud, tõsujooned kulgevad sisulised aktsendid viivad loogiliselt välja traagilise lõpplahenduseni, millele iga saalisistuja elab kaasa suure sisemise erutuse ja pingega. Seda lavastuse üldist õiget peaaarengujoont toetavad rohked detailid, mis ei kerki liialt esile, kuid annavad etendusele nii sisulist kui olustikulist kaalu.

Tugeva ja meeldejääva kuju Grjaznoist temale omase taltsutamatu kire, hoolimatuse ja salakavalusega loob NSV Liidu rahvakunstnik Tiit Kuusik, kelle

esituse iga detail — olgu laulus või mängus — on antud läbi-mõeldult ja meisterlikult. Grjaznoi vastuoluline kuju lisandab mitmeid uusi jooni T. Kuusiku saavutusterikkasse loomingusse vene ooperi kangelaste kehastamisel.

Sama tuleb öelda ka Eesti NSV teenelise kunstniku Aaro Pärna kohta, kelle Sõbakinis avanevad selgesti vastuolulised isatunded: ta mõistab küll Marfa õnne Lõkoviga, aga ei ütle ära ka tsaari äia meelitavast aust. Eriti tugevalt annab A. Pärn ooperi lõpuvaatuse edasi isa sügava valu oma tütre saatuse pärast.

Mis aga eriti rõõmustas «Tsaari mõrsja» etenduses, oli RAT «Estonia» noorte sisukas ja tubli esinemine. See tõendab, et teatril on olemas uusi loomingulisi reserve, kes õige ja sihikindla juhendamise juures võivad viia ooperi edasi sealt, kuhu ta mõne viimase aasta jooksul on jäänud paigale tammuma.

Eeskätt tuleb esile tõsta Paula Padriku saavutust Marjana. See väliselt kaalult nagu tagasihoidlikuna näiv osa seadis noorele solistile suuri kunstilisi nõudeid. Seda rõõmustavam oli elada kaasa P. Padriku loomingulisele võidule (selle sõna otseses mõttes!). Kui Marfa kuju ekspositsioonis võib-olla veel jäi üht-teist puudu mängulise kerguse ja tütarlapseliku repuse suhtes, siis kuju edaspidine areng, eriti aga viimane vaatuse, oli antud suure kaasakiskuvuse ja õnnestumisega. Nauditav oli P. Padriku vokaalne külg; selles oli rikkalikult erivarjundeid ja helke, mis ilmestasid Marfa kuju suure soojuse ja võluga.

Kiire ja paljutöötava arengu on teinud RAT «Estonia» laval

Urve Tauts, kes «Tsaari jas» esines Ljubaša osas raske loomingulise ülesandamisega tuli noor latordesti toime. Ljubaš eeldab väga tugevaid võimeid ja kõrget näitlej U. Tautsil jätkus, vaatam valisele noorusele, mõlem leks, et luua kirglikus arm ja vihkamises kõigeks val ja Ljubaša dramaatilist Tahtmatult hakkas püües dust kõrvus helisema C motiiv: «Ent kui ma ar siis hoi a end...» Kas U ei kujunegi lähemas tu «Estoniale» Carmen, kell seid nurisünde me oleme sunnitud kurbusega kaasa

Meeldiva mulje jättis ka rik Krumm Lõkovina. K on vokaalselt alles n. ö. ke gis, on tal eeldusi kujuned vereliseks lauljaks. Tal on divat tämbrit, siirast esi laadi ja südamlikkust. Jää loota, et ta maestro A. kogenud käe all teeb kõik, häälelisi eeldusi avardada kaaltehnika «saladustesse» gida.

Tugeva ja ilmeka kuju M Skuratovist lõi Ervin E Noorel kunstnikul on ulatu paindlik hääle ning mis pe tugev näitlejatemperament leta ka eeskujulik hääle ainult väärtuseks omaette. gi Skuratovi osa on episo laadi, oliid muljed temast p ja meelde jäävad.

E. Lepa Domna Saburov jutukas ja karakterne nag nõuab. Ka E. Lepa lai arengus lisab Saburova osa ja avardavaid jooni.

Eesti NSV teeneline kun P. Nigula juhtis kogu ansa talle omase kindluse ja asjal

esituse iga detail — olgu laulus või mängus — on antud läbimõeldult ja meisterlikult. Grjaznoi vastuoluline kuju lisandab mitmeid uusi jooni T. Kuusiku saavutusterikkasse loomingusse vene ooperi kangelaste kehastamisel.

Sama tuleb öelda ka Eesti NSV teenelise kunstniku Aaro Pärna kohta, kelle Sõbakinis avanevad selgesti vastuolulised isatunded: ta mõistab küll Marfa õnne Lõkoviga, aga ei ütle ära ka tsaari äia meelitavast aust. Eriti tugevalt annab A. Pärn ooperi lõpuvaatuse edasi isa sügava valu oma tütre saatuse pärast.

Mis aga eriti rõõmustas «Tsaari mõrjsa» etenduses, oli RAT «Estonia» noorte sisukas ja tubli esinemine. See tõendab, et teatril on olemas uusi loomingulisi reserve, kes õige ja sihikindla juhindamise juures võivad viia ooperi edasi sealt, kuhu ta mõne viimase aasta jooksul on jäänud paigale tammuma.

Eeskätt tuleb esile tõsta Paula Padriku saavutust Marjana. See väliselt kaalult nagu tagasihoidlikuna näiv osa seadis noorele solistile suuri kunstilisi nõudeid. Seda rõõmustavam oli elada kaasa P. Padriku loomingulisele võidule (selle sõna otseses mõttes!). Kui Marfa kuju ekspositsioonis võib-olla veel jäi üht-teist puudu mängulise kerguse ja tütarlapseliku reipuse suhtes, siis kuju edaspidine areng, eriti aga viimane vaatus, oli antud suure kaasakiskuvuse ja õnnestumise-ga. Nauditav oli P. Padriku vokaalne külg; selles oli rikkalikult erivarjundeid ja helke, mis ilmestasid Marfa kuju suure soojuse ja võluga.

Kiire ja paljutõotava arengu on teinud RAT «Estonia» laval

Urve Tauts, kes «Tsaari mõrjsas» esines Ljubaša osas. Selle raske loomingulise ülesande lahendamise-ga tuli noor lauljatar toredasti toime. Ljubaša osa eeldab väga tugevaid vokaalseid võimeid ja kõrget näitlejaoskust. U. Tautsil jätkus, vaatamata lavalisele noorusele, mõlemat selleks, et luua kirglikus armastuses ja vihkamises kõige-ges valmis oleva Ljubaša dramaatilist kuju. Tahtmatult hakkas pärast etendust kõrvus heliseva Carmen motiiv: «Ent kui ma armastan, siis hoi end...» Kas U. Tautsist ei kujunegi lähemas tulevikus «Estoniale» Carmen, kelle seni-seid nurisünde me oleme olnud sunnitud kurbuse-ga kaasa elama?

Meeldiva mulje jättis ka Hendrik Krumm Lõkovina. Kuigi ta on vokaalselt alles n. ö. koolipingis, on tal eeldusi kujuneda täis-vereliseks lauljaks. Tal on meeldivat tämbrit, siirast esinemis-laadi ja südamlikkust. Jääb vaid loota, et ta maestro A. Arderi kogenud käe all teeb kõik, et oma häälelisi eeldusi avardada ja vokaaltehnika «saladustesse» tungida.

Tugeva ja ilme-ga kuju Maljuta Skuratovist lõi Ervin Kärvet. Noorel kunstnikul on ulatuslik ja paindlik hääle ning mis peasi — tugev näitlejatemperament, milleta ka eeskujulik hääle jääks ainult väärtuseks omaette. Kuigi Skuratovi osa on episoodilist laadi, olid muljed temast püsivad ja meelde jäävad.

E. Lepa Domna Saburova oli jutukas ja karakterne nagu osa nõuab. Ka E. Lepa lavalises arengus lisab Saburova osa uusi ja avardavaid jooni.

Eesti NSV teeneline kunstnik P. Nigula juhtis kogu ansambli talle omase kindluse ja asjalikkuse-ga.

Orkester kõlas puhtalt ja mängiti hea musitseerimisega. See aitas täiel häälel kõlama panna ooperi muusikalist külge. Millega aga kuidagi ei saa leppida — see on koor. Peaaegu kõikide vene ooperimeistrite juures etendab koor tähtsat osa. Igas ooperis on kooril kanda rida vastutavamaid ja ulatuslikumaid numbreid — olgu need siis dramatiseeritud, tegevuse-ga vahetult seotud, või omaette, staatilised — n. ö. kontsertkoorid.

Praegune koor ei suuda aga pakkuda vajalikku ei oma suuruselt ega ka häälekvaliteedilt.

Oli lihtsalt kurb kuulata kooristseene ja mõelda, kuidas nad tegelikult peaksid kõlama ja kuidas nad «Estonia» lavastuses ei kõlanud. Ja ometi ka-vatseb teater vist tuua lavale «Aidagi». Kas ka koorita?

Baškiiri ANSV teenelise kunstitegelase V. Pəri poolt seatud tantsud ei pääsenud eriti mõjule ja seda nii tantsude eneste kui ka nende ebasobiva ruumilise paigutuse tõttu laval. Lihtsad, lakoonilised ja mõjuvad olid E. Renteri lavapildid. Siin oli tabatud aega ja olu nii üldises kui ka üksikus.

Resümeerides «Tsaari mõrjsast» saadud muljeid, jääb vaid loota, et RAT «Estonia» kunstiline juhtkond ka edaspidi ei kaota huvi Rimski-Korsakovi ooperiloomingu vastu ja leiaks võimalusi lavale tuua sellest nii mõnegi meie ooperisõpradele seni nägemata-kuulmata aarde ning et «Estonias» jätkataks õnnestunult alustatud tööd noorte läbimõeldul ja julgel edutamisel. Ainult siis hakkab asi nihkuma paigast!

H. KÕRVITS